

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre . . . 6 korona.
Egyes szám ára 6 fillér.

MEGJELENIK HETENKÉNT EGYSZER:
pénteken és minden törvény-
hatósági bizottsági közgyűlést
követő napon.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
Városi könyvnyomda-vállalat
irodájában.

Ide küldendők a kéziratok és
előfizetési díjak.

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: **VECSEY IMRE.** * Felelős szerkesztő: **KONCZ ÁKOS.**

Kiadótulajdonos: **A VÁROSI KÖNYVNYOMDA-VÁLLALAT.**

Debreczen sz. kir. város polgármesterének jelentése az 1904-ik évről.

Tekintetes Törvényhatósági Bizottsági Közgyűlés!

A szervezeti szabályzat kötelesemmé teszi, hogy évenként jelentést tegyek közigazgatásunk különböző ágazatairól. Másod ízben felelek meg ezen kötelesemmek, midőn 1904. évről az újabb kori alkotások megvalósításának első évről szóló polgármesteri jelentésemet a tekintetes Törvényhatósági Bizottság közgyűlése elé terjesztem.

Jelentésemben igyekeztem mindazt felölelni és kidomborítani, ami városunknak 1904. évi életében felmerült, már ez alkalommal is a legnagyobb elismeréssel emlékezve meg a tekintetes Bizottsági Közgyűlésről, mely minden fontosabb kérdésben felemelte szavát a város erkölcsi szintjének és anyagi boldogulásának érdekében. Párját ritkító áldozatkészséggel járult az egyes szakbizottságok és városi tanács azon javaslataihoz, melyek a kultúra emelését, az emberbaráti alkotások szaporítását és a közigazgatás minden ágának erősödését célozták. Gondos szeretettel örködött városunk nagy érdekei felett és míg meghozza áldozatait, folyton új és új eszmék megvalósításának egyengette útját, ügyszeretettel, meleg érdeklődéssel hengerítve el a gátló akadályokat.

Csakis ily módon sikerült városunk háztartását rendben tartani és ha nagy áldozatokat kívánt is városunk fejlődése polgártársainktól, annyit hiu dicsekedés nélkül mondhatunk, hogy áldozataink nem veszték kárba, befektetéseink nem mállottak szét, törekvésünk, egyező akaratomunk munkája nem volt áldás és haszon nélkül való, mert egyrészt városunk erkölcsi tekintélyét emeltük alkotásaink és beruházásaink által, másrészt igyekeztünk oly reális dolgokat teremteni, melyeknek visszatérő hasznában a közforgalom útjában találkozunk.

Közintézményekben gyarapodtunk. A kulturától, az iskolától nem vontunk meg semmi áldozatot, mert meggyőződésünk kövült amaz igazság, hogy csak a város haladhat szellemi és anyagi erőben, mely anélkül, hogy elviselhetetlen terheket róna az adófizető polgárságra, felhasználja mindama eszközöket, melyek szellemét szélesítik, tekintélyét a többi városokkal szemben emelik és amelyek oly befektetéseket eredményeznek, melyekből közgazdasági jólét fakad. Elsőrendű igyekezetünket képezte közigazgatásunknak a felek érdekében történő gyorsítása is midőn, a jelen szükségleteket igyekeztünk kielégíteni, messzemenő terveknek vetettük meg alapjait, melyek részben a kiépítés stádiumában vannak, részint a megvalósulás útján már jó előre haladtak és csak betetőzésüket várják...

Ezeknek előrebocsátása után a következőkben számolok be városunk 1904. évi közigazgatásának különböző

ágairól és az ezek körében felmerült fontosabb eseményekről:

Ügyforgalom.

Az ügyosztály neve	Hátralék 1903 végén	Beérkezett 1904 évben	Összesen	Elintézve 1904-ben	Hátra- lék 1904 végén
Tanács	8	18,135	18,148	18,132	11
Elnökség	—	4,777	4,777	4,777	—
Közigazgatási bizott.	4	739	743	727	16
Árvaszék	—	10,077	10,077	9,993	178
Rendőrfőkapitány	26	14,098	14,124	14,118	6
Községi bíróság	—	1,378	1,378	1,378	—
Katonai ügyosztály	—	10,725	10,725	10,725	—
Adóügyosztály	688	17,416	1,8104	17,416	688

Városunk törvényhatósági bizottsága az 1904. év folyamán rendes közgyűlést tartott: január 28, márczius 28, június 16, 17, június 30, július 1, október 18, 19, 21, december 1, december 30; rendkívüli közgyűlést pedig január 11 és augusztus 5; vagyis összesen tartott 7 rendes és 2 rendkívüli közgyűlést.

A városi tanács 1904. évben 142 ülést tartott, elintéztén ezen ülések alatt 11,654 ügyet; tanácsülésen kívül kisebb fontosságú ügyekből 6481 darabot intéztünk el.

Az árvaszék az árvák és ügyosztályába tartozó ügyek elintézésére 153 ülést tartott, míg a közigazgatási bizottságban részint *Domahidy Elemér* főispán, részben a polgármester elnöklésével 12 ízben ülésezett.

Domahidy Elemér főispán két ízben tartott számonkérőszéket és pedig február 22 és 23, továbbá augusztus 6-án, mely alkalmakkor a tisztviselői kar lelkiismeretes munkássága felett elismerését fejezte ki.

Rendőri ügyek.

Városunk rendőrsége igyekezett hivatásának ez évben is megfelelni, s ha e tekintetben valami hiányosság vagy kívánni való történt, ez a rendőrlegénység létszámának csekélységében keresendő. A város nagy kiterjedése, naponként növekedő forgalma, az emberi tévedések szaporodása és a napról-napra nyomasztóbban fellépő szegénységéből származó bűncselekedetek feltétlenül a rendőrlegénység szaporítását kívánják.

A városi tanács igen sokat foglalkozván a rendőrség kérdésével és belátva azt, hogy a mostani állapotok tartóhatatlanok, azon eszmét vetette fel, vajjon nem volna-e helyes a város belterületén a csendőrségi szolgálatot behozni. Az eszme közgyűlés elé vitelét nagyban előmozdította Galánffy János dr. kir. ügyésznek a város közigazgatási bizottságához beadott indítványa, melyben hivatkozva a városi rendőrség létszámának csekélységére, a rendőrség tagjainak feladatuk körén kívül álló teendővel való elhal-

mozottságára, különösen pedig a rendőrlegénység kiképzettségére, azt javasolta, hogy mondja ki a közigazgatási bizottság, miképpen a m. kir. csendőrségnek a város területére behozatalát szükségesnek tartja, megkeresvén egyben a város törvényhatóságát, hogy az ide vonatkozó szerződést az 1882. X. t.-cz. 4. §. alapján a m. kir. belügyi kormányval kösse meg.

Ezen indítvány alapján a városi tanács komoly irányú tárgyalásokat folytatott a m. kir. belügyi kormány kiküldöttjeivel és azok eredményre vezettek, amennyiben a kormány a fentartási és ellátási költségekhez 30%-kal kívánt járulni. A nevezetes ügy, mely Debreczen sz. kir. város személy- és vagyonbiztonságát volt hivatva kedvezőbb irányba terelni, június 30-án került a törvényhatósági bizottsági közgyűlés ítélete elé és habár a városi tanács a viszonyok mérlegelése után kedvező javaslattal terjesztette azt elő, a közgyűlés hosszú vita után azon megokolással, hogy »miután a rendőrség országos államosításának keresztülvitele évek óta a kormánynak egyik programponjtját képezi és ennek előzetes helyi intézkedésekkel elébe vágni helytelen lenne, tekintve azt, hogy a kötendő szerződésben az állam által nyújtandó hozzájárulási arány csekély és jövőre nézve a város anyagi érdekeit könnyen veszélyeztetheti: a csendőrségnek a város belterületén alkalmazására vonatkozó indítványt és megkeresést a napirendről leveszi«. Érdekesnek tartom megemlíteni, hogy a napirendről való levétel három szavazattöbbséggel győzött.

A rendőrség köréből 1904. évről a következő adatokat mutatom be:

A rendőrkapitányság letartóztatott az év folyamán egyént.

A központban 1903 végén hátralék volt 26 drb, melyhez 1904-ben érkezett 14,098 drb, összesen tehát 14,124 drb; melyből 1904-ben elintéztetett 14,118 drb, hátralék maradt 1905-re 6 drb.

Az I. és II. kerületi és mezőrendőr kapitányságoknál, mint községi bíróságoknál az 1904. évben, mint kisebb polgári peres ügy beérkezett összesen 4668 drb.

A rendőri bejelentési hivatal 1904-ben kiadott 815 cselédkönyvet, 305 ideiglenes cselédigazolványt, utlevelet 182 darabot, bejelentési lap pedig 180,702 drb érkezett be.

A vásárfelügyelői hivatal 42,500 drb sertés-, ló-, marha-, borju- és juhlevelet adott ki.

Az 1904. év folyamán kufár, bérkocsis, szekeres és talyigás volt 828, kiktől összesen 6530 kor. 50 fillér szedetett be a házipénztár javára.

A mátai biztos 1904-ben 1277 járlatot adott ki.

Az 1904. évben a város területén 47 tüzeset fordult elő, melyből 14 a bel- és 33 a külterületre esett. Az ebből származott kár 47,173 korona.

A vendéglős, szállodás, kávé és kávé-, valamint bormérő összeiratott az év folyamán 228, rendőrfelügyeleti díj pedig 6008 kor. rovatott ki.

Iparügy.

A rendőrfőkapitányság, mint iparhatóság az 1904. év folyamán a különböző iparágak önálló gyakorolhatására kiadott 411 drb igazolványt. Ipardíj czimén befolyt 4490 korona.

Ipariskolai tandíjából bejött 2928 korona, ipariskolai mulasztási pénzekből pedig 952 korona.

Városunkban mintegy 12,000 korona törzsvagyonnal bíró 18 ipartestület állott fenn, ezekből az iparostanoncz-

iskola javára 212 korona folyt be adomány czimen a házipénztárba.

Munkakönyvet 600 drbot adott ki az iparhatóság.

Bűnügyi osztály.

Forgalom: közigazgatási	3847 drb
bűnügyi	1683 »
rendőrkihágási	3398 »
iparhatósági	239 »
mezőrendőrkihágási	331 »
erdei kihágási	90 »
állategészségügyi kihágási	11 »
utrendőri kihágási	28 »
toloncz ügy	1510 »

A katonai és illetőségi ügyosztály forgalma.

I. Honvédelmi ügy.

Az előző 1903. évben fősorozás nem tartatván, a 1904. évben két ízben tartottunk fősorozást és pedig:

1. Márczius hó 21, 22, 23, 24, 26-ikán, mely alkalommal előállítottak az 1880, 1881 és 1882-ben született állítás kötelesek.

2. Június hó 6, 7, 8, 9, 10-ikén, mely alkalommal az 1881, 1882. és 1883. évben született hadkötelesek állottak sor alá.

1902. évi szeptember hó 1-től 1904. évi márczius hó 21-ig az ujoncjutalék javára besoroztatott:

1. A hadsereghez.

A katonai képzőintézetek növendékei gyanánt	—
Egyéves önkéntesekül	21
Más önkéntes	25
Összesen:	46

2. A honvédséghez.

A honvéd nevelő és képző intézetek növendékei gyanánt	4
Egy évi önkéntes	3
Összesen:	7

Az 1879, 1880 és 1881. születésű és az 1902. évre felvont az hiva I., II., III. korosztálybeliek közül 1902. év végéig utóállított, de be nem soroztatott 1.

Az 1904. évi márczius hó 21—26-ig tartott fősorozásra összeirt három korosztálybeli állításkötelesek száma:

1882. évbéli születésű I. korosztály	391
1881. évbéli születésű II. korosztály	214
1880. évbéli születésű III. korosztály	160
Összesen:	765

Ezek közül besoroztatott:

A hadsereg ujoncjutaléka javára	66
A honvédség ujoncjutaléka javára	22
A hadsereg pórtartalékába	97
A honvédség pórtartalékába	65
Visszahelyeztetett	356
Fegyverképtelennek osztályoztatott	143
Töröltetett	6
Igazolatlanul távolmaradt	10
Összesen:	765

1904. évi június hó 6—10-ig tartott fősorozásra összeirt három korosztálybeli állítás kötelesek száma:

1883. évi születésű I. korosztály	426
1882. évi születésű II. korosztály	192
1881. évi születésű III. korosztály	164
Magasabb korosztálybeli	2
Összesen:	784

Az I. korosztályból besoroztatott:

A hadsereg ujonczjutaléka részére	118
A honvédség ujonczjutaléka részére	34
A hadsereg póttartalékába	42
A honvédség póttartalékába	185
Visszahelyeztetett	—
Fegyverképtelennek osztályoztatott	7
Különböző okokból töröltetett	40
Összesen:	426

A II. korosztályból besoroztattak:

A hadsereg póttartalékába	39
A honvédség póttartalékába	153
Visszahelyeztetett	—
Fegyverképtelennek osztályozva	—
Töröltetett	—
Összesen:	192

A III. korosztályból besoroztattak:

A hadsereg póttartalékába	2
A honvédség póttartalékába	21
Fegyverképtelennek osztályoztatott	141
Összesen:	164

Szemlék.

A cs. és kir. közöshadseregbeli főellenőrzési szemléje 1904. évi október hó 11, 12, 13, 14, 15-ikén, az utóellenőrzési szemle 1904. évi október hó 28 és 29-ik napjain a következő eredménnyel végződött:

A főellenőrzési szemlén megjelent helybeli illetőségű	320
» » » idegen »	559
Utóellenőrzési szemlén megjelent helybeli illetőségű	21
» » » idegen »	75
Összesen:	975

A m. kir. honvédség főellenőrzési szemléje 1904. évi utóellenőrzési szemléje november hó 9. és 10-én tartatott meg a következő eredménnyel:

A főellenőrzési szemlén megjelent helybeli illetős.	239
» » » idegen illetős.	306
Utóellenőrzési » » helybeli »	41
» » » idegen »	66
Összesen:	652

A népfelkelő időszak szemle 1904. évi október hó 1, 3, 4, 5. napján tartatott meg a következő eredménnyel:

Helybeli illetőségű megjelent	991
Idegen illetőségű megjelent	787
Összesen:	1778

A lakosságnál mint átkelő katona beszállásoltatott:

Tábornok	15
Törzstiszt	50
Főtiszt	263
Legény	2846
Ló	382

A Saletrom laktanyába beszállásoltatott:

Ember	1950
Ló	1050

Utóállításon megjelentek:

Helybeli illetőségűek	52
Idegen illetőségűek	453
Összesen:	505

Előfogatot adtunk 50 esetben.

Az 1904-ik évben a következő volt a katonai helyőrség létszáma:

1904. január havában	1909 ember	1038 ló.
» február »	2404 »	972 »
» márczius »	2159 »	773 »
» április »	2802 »	967 »
» május »	2471 »	1007 »
» június »	2643 »	998 »
» július »	2461 »	1023 »
» augusztus »	3612 »	1361 »
» szeptember »	1894 »	946 »
» október »	3459 »	1049 »
» november »	2808 »	1057 »
» december »	2202 »	1097 »
Összesen:	30,824 emb.	12,288 ló

Közegészségügy.

Szomoruan jelentem, hogy városunk 1904. évi közegészségügyi állapota kedvezőtlenebb volt, mint a megelőző évben, mert míg 1903-ban csak 1852, addig 1904-ben 1986 haláleset fordult elő. Majdnem az egész év folyamán pusztított járványszerűleg az apróbb gyermekek réme: a kanyaró, vörheny és roncsoló toroklob.

A heveny fertőző betegségek közül roncsoló toroklobban és torokgyikban 295 megbetegedési esettel szemben 68 haláleset fordult elő, vörhenyben 158 gyermek betegedett meg és ezek közül 32-en haltak el; a kanyaróban megbetegedettek száma 433-ra emelkedett, de szerencsére ezen esetek közül csak 9 járt halállal; höghurutban 8 esetben jegyeztünk fel betegedést; bányahimlő 11, hasi hagymázban ellenben már 87 megbetegedési és 21 haláleset fordult elő, míg fültömírgylobban 6 megbetegedés, vérhasban 1 betegedés és 1 haláleset történt, végül a gyermekági láz 5 megbetegedési esete közül 2 végződött halállal.

Fajkórok közül a váltóláz a nyári hónapokban csak kicsiny %-ka fordult elő; trachoma 19 esetben jelentkezett, míg orvosi ellenőrzés alatt 228 trachomás állott.

Népesedés. A város belső és külső területén 1904-ben született élve:

Ev. ref. vallású	935 fi és 888 nő,	összesen 1830
Ág. ev. vallású	11 fi és 6 nő,	összesen 17
Róm. kat. vallású	191 fi és 199 nő,	összesen 390
Görög kat. vallású	46 fi és 51 nő,	összesen 97
Izraelita vallású	164 fi és 97 nő,	összesen 201
Összesen:	1287 fi és 1241 nő	összesen 2528

Esett tehát 1000 lakosra, a város népességét 74,500 lélekre számítva 34%.

Ezek közül törvénytelen volt 336, azaz élve születtek 13%-a. Halvaszületett 119.

Halálozás. A város belső és külső területén meghalt 1904. évben:

Ev. ref. vallású	721 fi és 758 nő,	összesen 1479
Ág. ev. vallású	9 fi és 5 nő,	összesen 14
Róm. kat. vall.	163 fi és 165 nő,	összesen 399
Gör. kat. vall.	35 fi és 33 nő,	összesen 68
Izraelita vallású	46 fi és 51 nő,	összesen 97
Összesen:	974 fi és 1012 nő	összesen 1986

Esett 1000 lakosra a fentemlített népességi számot véve 26%.

A születési esetek összegéből a halálesetek számát levonván, kitűnik, hogy az 1904 évben 542 főnyi szaporulat volt, vagyis 1000 lakos után 7%.

Házasságra lépett: ev. ref. vallású 391 pár, róm. kath. 58 pár, izraelita 62 pár, vegyes 178 pár; összesen 689 pár.

A betegsegélyezés emberbaráti jótékonyágát tiz egyeület gyakorolta.

Gyógyszertár volt 9, ezek közül 6 reál és 3 személyi jogu.

Az egészségügyi személyzet a következőkből állott: 48 orvostudorból és 1 polgári sebészből, továbbá 20 okleves gyógyszerészből, ezek közül 7 gyógyszer-tulajdonos, 2 bérlő és 11 segéd; végül 14 gyógyszerész-gyakornokból és 109 bábából.

1904-ben letelepedett 3 orvos és 6 bába.

Védhímlőoltással hivatalosan foglalkozott a 4 kerü-

seti orvos és az ohati gazdasági telepek orvosa, kik összesen 2098 egyént oltottak be.

A **közkórház** 1904. évi állapotáról, tevékenységéről és forgalmáról a következőkben számolok be a városi közkórház igazgatósága által összeállított adatok nyomán:

A közkórház 1904. évi állapota.

Kórházunk belső életében 1904-ben nagyobb események nem fordultak elő. A beteg forgalom az előző évhez viszonyítva emelkedést mutat, amennyiben felvettünk 3818 beteget és ápoltunk összesen a visszamaradottakkal együtt 4090 szenvedőt. Ebből joggal következtethetünk arra, hogy kórházunkat a közel jövőben ki kell bővíteni, mert túlszűfoltak az egyes osztályok. A közkórház betegforgalmi évi kimutatását az itt közlött táblázat mutatja:

Az osztály neve	Maradvány a múlt évről		Felvétel 1904. évben		1904.			Elbocsájtottak						Meghalt		Vissza maradt		Az ápolási napok száma					Észrevétel	
					ápoltak összege			gyógyulva		ja-vulva		gyógyu-latlan						összesen	Az ápolási napok száma					
	fi	nő	fi	nő	fi	nő	összesen	fi	nő	fi	nő	fi	nő	összesen	fi	nő	fi		nő	1	2	3		4
Sebészet	38	12	683	309	721	321	1042	472	195	156	74	35	14	946	26	14	82	24	2	4	9	2	6	
Szemészet	4	6	95	101	99	107	206	47	63	41	34	3	7	195	—	—	8	3	—	5	4	1	—	
Bujakór	62	53	540	573	662	426	1028	399	329	139	85	24	14	940	9	3	31	45	2	6	—	8	3	
Elmekór	9	6	46	45	55	51	106	8	7	12	16	15	8	66	11	11	9	9	—	4	4	9	7	
Belgyógyászat	43	39	833	793	876	832	1708	408	414	159	173	143	94	1391	104	95	62	56	4	3	2	—	—	
Összesen	156	116	2197	1621	2353	1737	4090	1334	1008	507	332	220	137	3538	150	123	142	137	1	—	4	1	6	

A betegforgalom legnagyobb volt január, február, március, április, október, november és december hónapokban; legkisebb július és augusztusban; az ápolt betegek közül 1800 helybeli, 2290 vidéki. Meghalt 273 beteg; ebből helybeli 98, vidéki 175.

A legnagyobb beteglétszáma belgyógyászati osztályon volt, a bujakóroson és a sebészen. Szembetegeket a helyszüke miatt csak korlátolt számban vettünk fel, nemkülönben elmebetegek felvételénél is a legnagyobb körültekintéssel kellett eljárunk.

A belgyógyászat leggyakoribb betegséget adtak a tüdővész, légző szervek betegségei, az emésztési szervek elbetegedése és az idegrendszer megtámadása. A heveny fertőző betegségek közül hasihagymáz 80 esetben fordult elő, 12 esetben hallálal; vörheny, váltóláz, kanyaró, orbáncz, roncsoló toroklob, Kruppes torokgyulladás. Ezek mind beoltattak és intubáltak. Akut mérgezések 48 esetben fordultak elő, 16 esetben halállal. A bujakór osztály betegei leginkább általános bujakórban, takárban és lágy fekélyben szenvedtek.

A bőrbetegségeknél rüh és eccéna fordult elő a legtöbb esetben.

A sebészeti osztályon szű, görvélykóros mirigyek, alképletek, carcinonák, égett sebek voltak gyakoriak.

A szemészeti osztályban kötőszaruhártya, látóideg, szivárványhártya, reczehártya, claucoma, trachoma 52 esetben, szemtakár 12 esetben fordult elő. A sebészeti osztályon 800, a szemészen 12 esetben végeztek műtéteket, a bujakórosok közt pedig 68 esetben. A belgyógyászat is fordultak elő kisebb tályognyitás, hascsapolás, méh kaparás, bázsing tágitás, gyomor- és hólyagmosás, intubatio, szérum oltás, górcsövi és vegyi vizsgálatok.

A kórházi bizottság rendes időközökben tartott üléseket, amelyen a kórház ügyeit intézte el. Örömmel jelen-

tem, hogy a kórházi bizottság tagjai gyakran meglátogatták a kórházat és lényeges kifogásokat nem tettek.

A rendes évi vizsgálatot megtartották, a pénztárt rovincsolták és úgy ezt, mint a raktárt rendben találták, minek következtében a bizottság elismerését fejezte ki a kórház vezetése felett.

Nem mulaszthatom el felemlíteni, hogy 1904. nov. 30-án kórházunkban váratlanul megjelentek a belügyminiszterium megbízásából dr. Fáy Aladár közegészségügyi felügyelő és Berlányi Andor számvizsgáló. Miután mindent a leggondosabban megvizsgáltak, megelégedésüket nyilvánították, pusztán apróbb dolgokat kifogásoltak, amelyeket távozásuk után írásba foglaltak és az igazgatóságnak elküldték.

Végül jelentem, hogy a kórház pénzügyi viszonyai rendezettek, a fizetéseket akadálytalanul teljesíti és kétes hátraléka nincs, ami mindenesetre arra mutat, hogy kórházunk igazgatósága körültekintő gondosságot fejt ki a kórház vezetésében és ezen munkájában ügyszeretettel támogatja a tisztikar.

* * *

A piacok és élelmiszerek ellenőrzését a kerületi orvosok gyakorolták, a hibás, egészségtelen árukat elkobozták és a közegészségügy ellen vétőket megbüntették.

A dajkaságba adott gyermekek rendszeresen nyilvántartottak.

Az iskolákat és óvodákat a közegészségügyi hatóság számos esetben megvizsgálta, ugyancsak a közhelyiségeket és lakásokat is.

A városi hatóság a poros nyári hónapokban gondoskodott az utcák locsoltatásáról, költségelirányzatban téve le a fedezetet. Az utcák öntözésére nálunk nagy szükség van, mert uttasteink rengeteg port tartalmaznak, mely port

a nálunk gyakran felkerekedő légáramlat felkapja és azok nagy része az emberi tüdőre száll.

A közegészségügyi hatóság megvizsgálta az egyes pékműhelyeket és azon üzlettulajdonosokat, kiknél a tisztaságra nézve előírt szabályokat nem találta betartva, megbüntette rendőrileg. Jelezhetem, hogy gondos felügyelet mellett lehet csakis a sütőket, pékeket megrendszabályozni és hogy a közegészségügyi követelések itt is betartassanak, szabályrendelet javaslatot terjesztünk legközelebb a bizottsági közgyűlés elé.

Megemlítem itt, hogy gondjaink közé vettük az általános vízvezetési és csatornázási munkálatokat, melyeknek milliókra menő kiadásait a legközelebb felveendő nagykölcsonból óhajtanánk fedezni.

Városunk polgársága bizonyára nem fog gátakat emelni a közegészség érdekében tervezett munkásságunk és terveink elé már csak azért sem, mert ezeknek létesítése régi idő óta foglalkoztatja a közvéleményt.

A nagyobb, haladó városok, már részben kiépítették vízműveket és csatornahálózatukat és bár mi nem lakunk folyóvíz mellett, mégis azt hisszük és ezen hitünk az alapos vizsgálatok számadatai szerint igazolni fogják azon feltevést, hogy városunk vízszükséglete furott kutakból el lesz látható. A jó ivóvíz elsőrendű kelleke az ember egészségének és nagy mértékben hozzájárul a megbetegedési esetek csökkentéséhez. De nem akarom e helyen a vízvezeték és csatornahálózat kiépítésének szükségességét a korintó szavát megértő polgárságnak bizonyítani, annál kevésbé, mert meg vagyok győződve, hogy a vízvezetési és csatornázási berendezkedés a kezdet nehézségei után önmagát fizeti ki, sőt bizonyos jövedelmi forrásokul is fog szolgálni. Megnyugtató azokkal szemben, kik talán még idegenkednek ezen közegészségügyi ujtás beállításától, kijelentem, hogy a városi tanács mindenre kiterjedő figyelemmel, alaposan kidolgozott és a kiépítés czélszerűségét biztosító körülményekkel fog a munkálathoz és az előintézkedéseknek elbírálását a Tekintetes törvényhatósági bizottsági közgyűlés bölcs megvitatása alá bocsátja.

Középitkezés és közutak.

Az 1904-ik évben az állami építkezések városunkban csakis az alföldi 2-ik transversalis ut építésének befejezése és az előző évben épült lelenczház felszerelésére szorítottak és így az építkezés iránt való nagyobb kedv inkább a városi és magánépítkezésekben nyilvánult.

Debreczen több nagyobb közegészségügyi és emberbaráti intézmény építését kezdte meg és több iskola építését a modern pedagógia vezérelve szerint ki is épített. Az építkezések a következők:

1. A bábaképző építkezését megkezdjük és ugyanott az igazgatósági épületet fedél alá hoztuk.
2. Az ev. ref. ispotály és szegényházi férfi ápodlát, dékány lakást és fürdőt szintén fedél alá vettük.
3. A városi szegényház kibővítését megkezdjük.
4. A Csapó-utcza 55—57. számú telken az iparos tanoncziskola emeletes épülete fedél alá került.
5. A homokkerti fiu- és leányiskola építése és az ottani óvó kibővítése megtörtént.
6. Ugyancsak a Kossuth- és Pacsirta-utcza és róm. kath. fiu- és leányiskolák a szükséghez képest kibővítették.
7. A halápi állomás mellett városi területen 1 tantermet és tanítói lakásból álló épületet építettünk.
8. A Guthi emeletes erdészlak fedél alá került.
9. Az összes városi, iskolai, laktanyai épületek és laktanyák tatarozására és fenntartására gondoltunk.

10. Földalatti csatornához, valamint fiókcsatornákat a város több helyén javítottunk és építettünk.

11. Fedett csatornákat építettünk, illetve tisztítottunk a Csapó-, Péterfia-utcza, Egyháztéren, Mester-, Nyugoti-utcán, Külsővásár-téren, Vigkedvü Mihály-utcán, Szt. Anna-utcán és Méliusz-téren.

12. Külsőségi nyílt árkokat tisztított a mérnöki hivatal a Tégláskertnél, a vízvezetónél és a Tóczó folyásos ároknál.

13. A belső óhati tanyán — méter mély igen bővizű ártézi kut furatott és teljesen felszereltetett.

14. A városban a Honvéd-utcza, Bercsényi-utcza és az ispotályi szegényház udvarán jóvizű kutat furattunk.

15. Az erdei vasut kiépítését folytattuk 2·110 kilom. hosszú vonalban.

* * *

A társulatok építkezései közül kiemelem a Kereskedő-Társulat Piacz-utcza 8-ik számú telkének udvari részén emelt két emeletes iskola építését. 8 tanterem, szertár, irattár és több melléképület épül itt, mely épületet ez évben fedél alá hoztuk.

A magán építkezések a következők voltak, és pedig:

Épült a város belterületén 74 utcza, 42 udvari, összesen 116 lakóház; 10 műhely, 7 gyári épület; melléképítkezés és kisebb-nagyobb mérvű átalakítás 258 helyen történt.

A külsőségeken és kerteken 126 lakóház, 1 gépház, 130 melléképület és kerítésjavítás történt.

A város utczaín fejkő burkolat készült új helyen, új fejkőből:

Piacz-utcza a városház alatt 66·00 m.
Szent Anna-utcza 2104·88 m.

Koczkakő burkolat átrakatott és javított 6- és részben új-kővel a következő utczaikon és következő nagyságu területen:

Utoza	Terület m ²
Péterfia	12·60
Egyház-tér	93·89
Piacz-	359·93
Bádógos-	696·90
József. kir. herczeg-	55·83
Széchenyi-	110·30
Miklós-	122·14
Deák Ferencz-	32·40
Szent-Anna-	211·05
Bathány-	10·64
Kossuth-	326·55
Rózsa-	79·79
Együtt:	2112·02
Alaktalan terméskő burkolat készült új helyen:	
Csapó—Rákóczi-utcza torkolatánál.	296·38
Apaffy-	525—
Rákóczi-	2089·41
Bundi-	57·80
Mester-utcza külsőségén	92·06
Kar-utcza átjárónál	27·25
Hatvan-utcza külsőségén	2206·46
Széchenyi laktanya udvara	194·14
Nemzetőr-	577·50
Légszesz-gyár déli és nyugoti oldala	608·60
Deák Ferencz-	270·09
Petőfi-tér	1337·21
Bocskay-tér	1500·18
Óhati ártézi kut mellett	42—
Közvágóhid udvarán	121·50
Együtt:	9945·58

Ezekon kívül Hatvan-utcán és Pesti-soron a lóvasuti sinek köze 1500 folyóméter hosszában alakatlan terméskővel burkoltatott ki.

Alakatlan termés-kőburkolat átrakva és javítva:

Utoza	Terület m ²
Csapó	27.53
Apaffy	156.55
Rákóczi- és Nyomtató	7.40
Kölcsey	290.26
Péterfia	33.55
Nagyerdő	5.—
Homok	6.75
Honvéd	431.20
Füvészkert	42.40
Bethlen	46.82
Hajó	100.54
Mester	139.76
Mester-utca külsőségen	131.86
Pesti	314.25
Hatvan	599.49
Pásti	11.95
Reáliskola	25.—
Tizenháromváros	886.—
Nyugoti	151.57
Kápolnási	26.80
József kir. herczeg	24.21
Simonffy	100.72
Széchenyi	131.05
Arany János	19.80
Külsővásártér	215.22
Ispotály melletti raktár ut.	396.33
Miklós	187.05
Sziv	49.62
Szálkai	1522.55
Salétrom	55.40
Török Bálint	142.17
Homokkert	12.—
Felüljáró	400.93
Hunyadi	114.—
Deák Ferencz	88.40
Petőfi-tér	3.20
Varga	24.44
Verbőczy	8.—
Szent-Anna	204.85
Vigkedvü Mihály	53.28
Hajnal	32.41
Kandia	7.25
Kossuth	52.65
Méliusz-tér	22.80
Czegléd	98.06
Pacsirta	18.—
Pavillon laktanya	40.90
Rakovszky	16.80
Magas	143.50
Domb	18.40
Gróf Degenfeld-tér	83.24

Együtt: 6350.81

Terméskő burkolat nagymérvben átrakva:

Szent-Anna	3769.23
Bocskay-tér	1274.23
Darabos	1725.04

Összesen: 6768.50

Kavicsos ut javítása:

Csapó	14.—
Mester	3.—

Együtt: 17.—

Aszfalt kocsit javítása:

Hatvan	19.63
--------	-------

Téglajáró javítás új vastéglával:

Csapó	75.45
Gólya	8.96

Utoza	Terület m ²
Árpád-tér	51.51
Diószegi	15.04
Csonka	126.95
Pereczes	48.45
Morgó	49.14
Eötvös	41.53
Nyomtató	7.75
Szappanos	39.80
Darabos	130.70
Homok	229.16
Ajtó	128.36
Kórház	131.77
Hadházi	58.05
Honvéd	112.56
Bethlen	100.11
Bundi	21.60
Borz	74.72
Zúgó	49.28
Mester	113.39
Hatvan	135.—
Csokonai	40.60
Garay	17.70
Cserepes	44.80
Hajó	77.40
Kar	64.93
Csap	100.50
Pesti	1132.35
Csók	40.91
Nemzetőr	199.49
Erzsébet	118.65
Felüljáró	109.20
Teleki	242.43
Szent-Anna	34.13
Timár	9.92
Nap	15.66
Kandia	19.68
Méliusz-tér	7.50
Pacsirta	85.96
Bercsényi	192.01
Virág	5.32
Retek	6.30
Lorántffy	32.14
Domb	29.78
Magos	3.74
Burgundia	50.40
Ötmalom	31.78
Sas	61.28
Városház	41.80

Összesen: 4586.65

Téglajáró javítva lett és készült új téglával:

Árpád-tér	50.40
Péterfia	110.70
Nyil	12.—
Pásti	33.28
Egyház-tér	16.38
Piacz	6.40
József kir. herczeg	416.57
Török Bálint	18.76
Felüljáró	89.75
Szent-Anna	18.36
Burgundia	60.93
Simonffy	34.20
Gróf Degenfeld-tér	47.30

Együtt: 915.03

Téglajáró készült és javítva lett ócska klinker téglával:

Apaffy	328.91
Gyöngyvirág	83.30
Nyil	62.30
Péterfia	127.52
Kórház	190.55
Hatvan	23.85

Utoza	Terület m ³
Pásti	43-20
Egyház-tér	52-83
Piacz	53-28
Kápolnási	26-20
Simonffy	39-77
József kir. herczeg	333-41
Török Bálint	16-24
Felüljáró	97-59
Homokkert	186—
Varga	14—
Szent-Anna	121-14
Zöldfa	4-20
Sas	49-09
Burgundia	41—
Gróf Degenfeld-tér	7-08
Városház	15-67
Összesen:	1921-73

Téglajáró javítva és készítve ócska vastéglával:

Apaffy	2-82
Csapó	96-51
Sarok	3-20
Gólya	25-20
Diószegi	54-48
Csonka	12-45
Pereczes	61-25
Morgó	80-20
Faragó	1-40
Eötvös	111-98
Nyomatató	5-95
Szappanos	37-80
Homok	16-50
Gyöngyvirág	6-80
Nyil	26-18
Ajtó	33-90
Damjanich	53-96
Hadmázi	62-15
Bem József	2-00
Honvéd	22-40
Darabos	42-50
Bethlen	118-07
Bundi	1-40
Borz	190-80
Mester	98-06
Csokonai	147-72
Garay	35-40
Cserepes	17-10
Hajó	55-30
Tanító	76-74
Kar	14-00
Csap	264-56
Jókai	86-28
Pesti	234-34
Csók	19-20
Pásti	2-47
Hortobágy	86-28
József kir. hg.	118-60
Simonffy	1-00
Miklós	31-78
Széchenyi laktanya	31-40
Arany János	24-40
Nemzetőr	78-00
Szalkai	11-20
Boldogfalva	106-38
Török Bálint	4-62
Vörösmarty	6-60
Barna	2-30
Erzsébet	108-00
Felüljáró	145-07
Homokkert	58-15
Petőfi	28-16
Teleki	272-11
Szent-Anna	129-03
Vigkedvü Mihály	12-80

Utoza	Terület m ³
Timár	32-95
Kandia	84-56
Nap	37-80
Domb	58-59
Lorántffy	40-04
Pacsirta	58-80
Bercsényi	10-60
Burgundia	28-64
Virág	57-40
Városház-tér	2-25
Degenfeld-tér	28-44
Egyház-tér	122-10
Együtt:	3919-12

Éltégla burkolat készült új vastéglából:

Piacz	15-00
Nemzetőr	31-78
Homokkert	20-28
Petőfi-téren	555-00
Kandia	263-87
Együtt:	885-93

Éltéglaburkolat javítás, részben új téglával:

Csapó	14-44
Sarok	3-00
Árpádtér	84-00
Csonka	23-35
Morgó	22-80
Faragó	15-66
Eötvös	44-40
Rákóczi	43-00
Vár	18-25
Szappanos	8-00
Péterfia	45-56
Füvészkert	7-59
Darabos	11-12
Kut	12-84
Homok	69-30
Gyöngyvirág	10-28
Nyil	26-25
Damjanich	17-60

(Folyt. köv.)

71363. szám.

A magyar kir. pénzügyminiszteriumtól.

Hirdetmény az ércpénz hamisítványokról.

Az utóbbi időben az észleltetett, hogy a forgalomban levő ércpénzek s főleg az ezüst és nickelérmek hamisítványainak forgalomba hozatala inkább növekedő arányokat ölt.

A pénzhamisítványoknak a forgalomba való ez az elszaporodása többek között annak a körülménynek is tulajdonítandó, hogy az egyes pénzdarabok átvétele alkalmával az illető felek a pénzérmek valódiságának megvizsgálására igen csekély gondot fordítanak s hacsak a hamisítás nem feltűnően szembeötlő, a hamisítványt akadálytalanul elfogadják és ismét forgalomba hozzák.

A bűnös visszaélések s az abból eredő károsodások lehető meggátlása céljából a hamisítványok felismerhetésére nézve általában a következők jegyeztetnek meg:

A valódi pénzérmek kemény fémanyagból előre készített pénzlapkákból sajtolás (veretés) útján készülnek, míg a hamisítványok többnyire késsel könnyen vágható lágy fémanyagból, a megolvasztott fémanyagnak öntőformákba való öntése útján állítatnak elő. A valódi érmek felülete sima fényes, rajzaik és betűik élesek, az öntés útján készült hamis érmek felülete ellenben érdes, homályos, fénytelen, rajzaik és betűik elmosódtak élnélküliek.

A hamisítványokhoz használt anyag ón-, antimon, horgany és kivételes esetekben ón és rézötvözetből áll. Az előbbi ötvözet lágy késsel vágható, színe sötétszürke, az utóbbi keményebb és színe vöröses-fehér.

A valódi tiz és huszfilléreseket a mágnes vonzza, míg a hamis tiz és huszfilléreseket oly anyagból készülnek, amelyre mágnes nem hat.

A hamisítványokhoz használt fémek fajsúlya kisebb lévén, mint a valódi érméké, a hamis érme sulya észrevehetőleg csekélyebb.

A csengés csak az arany- és ezüst érméknél jöhet figyelembe, de ezeknél is csak annyiban, hogy az éles csengés az érme valódiságára vall, míg a csengés hiánya nem feltétlen jele annak, hogy az érme hamis, mert a valódi érme fém anyagában rejlő esetleg a forgalomban támadt repedés a csengést kedvezőtlenül befolyásolhatja vagy teljesen meg is szüntetheti.

Lényeges ismertető jele a hamis érméknek a szélíratnál (Bizalmam az ősi erényben, illetve Viribus unitis) mutatkozó s könnyen felismerhető fogyatkozás, mely szélíratoknak utánzata különös nehézségekkel jár.

Ezért a hamis érme széléről a jelmondat vagy teljesen hiányzik, vagy a hamis érmebe beleöntve elmosódott, alig kivehető, vagy pedig utólagosan egyes betűkkel s egyéb jelekkel beütve szabálytalanul és rendetlenül van elhelyezve.

Az eddigi észleletek és tapasztalatok szerint a forgalomban levő hamisítványok között legelterjedtebbek az 1897. évben Sopron és Szombathely vidéken feltűnt s innen „sopron-szombathelyi típus“-nak elnevezett hamisítványok.

A hamisítvány kezdetben csak ezüst egyforintosokra szorítkozott, az 1902. év vége óta azonban az egy koronás és 1903. évi július óta az öt koronás ezüst érmékre is kiterjedt.

Ennek a három éremnek úgy Magyarországon, mint Ausztriában folyton nagyobb mennyiségben forgalomba kerülő hamisítványai úgy vegyi összetételükre, mint külső kivitelükre nézve teljesen megegyeznek.

Anyaguk körülbelül 40 százalék ezüstről és a britániafém alkatrészeiből (ón, horgany, antimon és rézből) áll.

Az ezüstnek ily nagy mennyiségben való hozzákeverése egyfelől alkalmas arra, hogy felületen vegyivizsgálatnál a vizsgálat megtévessze, másfelől azt eredményezi, hogy a hamisítványok csengése tisztább.

A hamisítványokban foglalt ezüst azonban az érme színére majdnem semmiféle befolyással nincs, mert ez az ezüst tartalom dacára homályos, fénytelen és axydativ haladásához képest többé-kevésbé sötét szürke marad.

A fémanyag gyakran annyira merev, hogy a hamis érme nagyobb erővel, kemény fém vagy kőlapra dova darabokra török.

A sopron—szombathelyi típushoz tartozó hamisítványok anyagának különösen feltűnő s jellegzetes ismertető jeleként kiemelendő, hogy a hamis érme megtapintása az ujjakban olyan érzést vált ki, mintha zsiros anyagot vagy tárgyat érintenék.

Mínt hogy az említett hamisítványok méretei a megfelelő valódi érme méreteivel egyenlők és mínt hogy az ezüst fajsúlya nagyobb, mint a hamisítványokhoz használt fémek átlagos fajsúlya, a hamisítványok sulya természetesen kisebb, mint a valódiaké.

Igy a valódi ezüst 1 forintos érme 12.3 gr. sulyával szemben a hamis érme sulya 11.9 gramm.

Igy a valódi ezüst öt koronás érme 24 gramm sulyával szemben a hamis érme sulya 22.18 gramm.

Igy az ezüst egy koronás érme 5 gramm sulyával szemben a hamis érme sulya 4.5—3.6 gramm között váltakozik. E sulyhiány tehát szintén lényeges ismertető jele a hamisítványnak.

A sopron—szombathelyi hamisítási típushoz tartozó érme szintén nem sajtolás (veretés), hanem öntés útján készítettnek s ennél fogva felületük nem teljesen síma, hanem érdes és a rajzok, valamint köriratok kevésbé élesek.

Az érme karimáján levő mélyített szélírat, amint az a betűk alakjából, valamint azoknak egymáshoz való szabályos elhelyezéséből következtethetni, gépen, hengereles útján állítatik elő. A betűk eltérő alakján kívül a hamis érme szélírata még az által is különbözik a valódi érme szélíratától, hogy az előbbi jóval sekélyebb, mert a használt fémanyag merevsége, a hengerelesnél a nagy nyomást nem bírja ki. Gyakran előfordul, hogy a szélírat nem a karima közepén, hanem az egyik vagy a másik szélhez közelebb tolva van benyomva. Pénztári tisztviselőknek, valamint a pénzkezelésben jártas személyeknek a szélírat ily módon való utánzása a most már nagymértékben elterjedt hamisítványok felismerhetésére szintén igen hathatós támpontot nyújt.

Végül megjegyeztetik, hogy a szóban levő típushoz tartozó hamisítványok nem mint a legtöbb hamisítási esetekben egy és ugyanazon veret után, hanem különböző időben vert eredeti érme után készült öntő formában állítatik elő s ennek következtében úgy az egyforintos, mint az öt- és egykoronás hamisítványok különféle évszámokkal és úgy magyar, mint osztrák verettel készülnek. Ez a körülmény arra enged következtetni, hogy a hamisítványok megfelelően berendezett műhelyben tömegesen állítatik elő.

Mindezeket összefoglalta a sopron—szombathelyi típushoz tartozó hamisítványok lényegesebb ismertető jelei a következők:

1. Szürke szín.
2. Zsiros tapintás.
3. Csekélyebb suly.
4. Érdes felület és kevésbé éles rajzok.
5. Sekély és a betűk alakjára nézve eltérő szélírat.

A pénzforgalom tisztántartása, valamint a büns visszaélések és ezekből eredő károsodások meggátlása érdekében ezennel 1000 K jutalom tűzetik ki annak a részére, ki az u. n.: sopron—szombathelyi típushoz tartozó ércpénz hamisítványok készítői nyomára vezet és letartóztatásukat lehetővé teszi.

Budapest, 1905 december hó 2-án.

A m. kir. pénzügyminiszterium.

Hir.

— **Jóváhagyás.** A belügyminiszter Debreczen sz. kir. város törvényhatósági bizottságának ama határozatát, melylyel az I. és II. ker. kapitányságokat egyesítette — jóváhagyta.

Villamos csengők, telefonok, villámhárítók berendezését minden terjedelemben, javítását és évi gondozását legjutányosabban és jótállás mellett eszközli **FÖLDVÁRI L.** debreczeni első elektrotechnikai vállalata Kossuth-utca 1. sz. (az udvarban). Villamos felszerelések, zseb-lámpák, kerékpárok és alkatrészek raktára.

Képes árjegyzék ingyen.

Telefon-szám 168.

Uri divat, kalap és fehérnemű üzlet Békés Lajos Debreczen, Piacz-u. 44. dr. Ujfalu-sy-ház. Angol női bluzsokat, férfi fehérneműket és kelenygyeket mérték szerint a legszebb kivitelben készít.

TELEFON 308.

MELOCCO PÉTER

TELEFON 308.

GYŐR. ~ ~ ~ BUDAPEST. ~ ~ ~ DEBRECZEN.

Képviselő: Debreczen és Hajdumegye részére: **LUKÁCS VILMOSNÁL**, Hatvan-utca 5.

Márványmozaiklap.
Műkő- és Czeméntárugyár.
Beton és vasbeton.
Építési vállalat.
Átereszek készítése.

Szabadalmazott géppel gyártott **kar-mantus** és **csömöszölt** Cze-mentesövek, Csatornázás.
Beton és Granitto Ferrazo burkoló munkák.

Lukács Vilmosnál kaphatók rendkívül olcsó áron
a **JOHN-féle kéménytoldó**,

mely minden kémény huzatát megjavítja, füstzaklatást megszüntet.